

ტექნოპარკები და თავისუფალი ეკონომიკური ზონები

ზონალური პოლიტიკისა და სისტემური მართვის ორგანიზაციულ - კორპორაციული ფორმები, თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში

რამაზ სიჭინავა სტუ-ს დოქტორანტი

XX

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნა დაკავშირებულია სამეურნეო საქმიანობის მართვის ლოკალური სისტემების ფორმირებასთან. სპეციალისტთა აზრით, არსებობს ორი აუცილებელი პირობა თავისუფალ-ეკონომიკური ზონის მართვის ნორმალური პროცესის ორგანიზაციისათვის:

1. ზონალური პოლიტიკის ეროვნული ორგანოები უნდა ფლობდნენ შესაბამისი პოლიტიკური ძალაუფლებით შექმნილი ზონების ინტერესების დაცვას. სასურველია, რომ ეს ორგანოები შედიოდნენ სახელმწიფო აღმასრულებელი ძალაუფლების ადმინისტრაციულ სტრუქტურებში და არ იყვნენ რომელიმე სპეციალიზებული უწყების დაქვემდებარებაში.

2. ყველა ზონას უნდა ჰქონდეს მკვეთრად განსაზღვრული და ძლიერი მართვის სისტემა, სპეციალური ორგანოს ხელმძღვანელობით.

ზონის მართვის მოდელის შერჩევა დამოკიდებულია მრავალ პარამეტრზე: მის ტიპზე, ტერიტორიის სიდიდეზე, მიმღები ქვეყნის სახელმწიფო მოწყობის თავისებურებებზე, კერძო სექტორის განვითარებასა და ქვეყანაში კაპიტალის ბაზარზე.

ზონის მართვა ხორციელდება აღმასრულებელი ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოებით ან ამ მიზნისთვის შექმნილი სპეციალური ზონალური ადმინისტრაციის მიერ. რიგ შემთხვევაში მართვას ასრულებს სპეციალური უფლებამოსილი ფიზიკური პირი – დირექტორი, კომისარი, ინსპექტორი, ოპერატორი ან უფლებამოსილი წარმომადგენელი. ზონის ადმინისტრაციული ხელისუფლება, თავის მხრივ გადასცემს მის სამეურნეო საქმიანობის მართვას განსაზღვრულ ფირმას, რომელიც იძენს ზონალური განვითარების კომპანიის სტატუსს.

ჩვეულებრივი ზონის განვითარების კომპანიას აქვს სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა და შეიძლება იყოს ზონალური

ადმინისტრაციის მთლიან საკუთრებაში ან კონტროლდებოდეს მის მიერ. ზონალური ხელისუფლება სააქციო საზოგადოების ფორმით ინარჩუნებს საკონტროლო პაკეტს 51%-ის ოდენობით.

ზონის განვითარების კომპანიას მართავს დირექტორთა საბჭო, რომელიც შედგება მთავრობის, ადგილობრივი ორგანოებისა და საქმიანი წრეების წარმომადგენლებისაგან, რომლებიც განსაზღვრავენ ზონის განვითარების სტრატეგიას. არსებობს აგრეთვე მმართველი საბჭო, რომელიც პასუხს აგებს ზონის ოპერატიულ მართვაზე. თავისუფალი ეკონომიკური ზონების განვითარების კომპანიის ფუნქციებში შედის:

1. თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ტერიტორიის მშენებლობა და ინფრასტრუქტურული კეთილმოწყობა; 2. საკუთრების და იჯარით გასაცემი უძრავი ქონების ფლობა, იჯარით გაცემა და სხვა ოპერაციები ზონის ტერიტორიაზე; 3. ზონის განვითარებისათვის საფინანსო რესურსების მობილიზაცია; ფასიან ქალაქებთან დაკავშირებული ოპერაციების ჩატარება; 4. ზონაში უცხოელი ინვესტორების მოზიდვა და მათთან მოლაპარაკების ორგანიზაცია; 5. საშუაშალო საქმიანობა. ინვესტორების საწარმოებთან და ორგანიზაციებთან ეკონომიკური კავშირების უზრუნველყოფა, მათი გადამზადება და სწავლება. მ ს ო ფ ლ ი ო შ ი თავისუფალი ეკონომიკური ზონის მართვის სისტემური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ შეიძლება გამოიყოს მართვის რამდენიმე ვარიანტი:

1. ზონა, რომელიც იმართება სახელმწიფო ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ;

2. ზონა, რომელიც იმართება ადგილობრივ-მუნიციპალური ორგანოების მიერ.

ზონებს, რომლებიც იმართება სახელმწიფო ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ, შეიძლება ჰქონდეთ ერთი ან მრავალ რგოლიანი მართვის სისტემა. პირველ შემთხვევაში ზონა ადმინისტრაციულად

კონტროლდება უშუალოდ ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების მიერ. მეორე შემთხვევაში - ადგილობრივი ორგანოების მიერ, მაგრამ დამატებითი კონტროლით ცენტრალური ორგანოების მხრიდან. რაც მაღალია ზონის ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული სტატუსი, მით ფართოა შეღავათების სისტემა, რამდენადაც მრავალ მათგანს თვით ზონის დამფუძნებელი აწესებს. ზონები, რომელთაც მართავენ კერძო ფირმები, იშვიათია. დღესდღეობით ასეთი ზონები არსებობენ მხოლოდ მექსიკაში, პოლონეთში, დომინიკის რესპუბლიკაში. ფორმალურად ასეთ ზონებში ადმინისტრაციული ძალაუფლება ეკუთვნის შესაბამის ტერიტორიულ-სახელმწიფო ორგანოს, რომელიც გადასცემს თავის უფლება-მოვლებას კერძო ფირმას კანონის საფუძველზე.

პირობითად შეიძლება დაიყოს თვისუფალი ეკონომიკური ზონების მართვის ტიპები სამ ჯგუფად: სახელმწიფო ადმინისტრაციული მართვა, კორპორაციული მართვა, შერეულიადმინისტრაციულ-კორპორაციული მართვა.

სახელმწიფო ადმინისტრაციული მართვა ეფუძნება ზონაში სპეციალურ სახელმწიფო ადმინისტრაციის შექმნას, რომელსაც ენიჭება ზონის შექმნისა და ფუნქციონირების პროცესების ხელმძღვანელობის ფუნქცია. ეს ფორმა ფართოდ გამოიყენება მრავალ ქვეყანაში საექსპორტო წარმოების ზონების მართვისას. მართვის აღნიშნული ფორმის გამოყენებისას ხორციელდება ზონის ინფრასტრუქტურული მოწყობის დაფინანსება, ძირითადად სახელმწიფო დაფინანსების ხარჯზე, ხოლო ზონალური ადმინისტრაცია ორგანიზებას უკეთებს მათ გადანაწილებას სხვადასხვა საპროექტო, სამშენებლო და სხვა ფირმებზე. ადმინისტრაციას შეუძლია დაუშვას კანონით სხვადასხვა სახელმწიფო და კერძო ორგანიზაციების კოორდინაცია, რომლებიც ეწევიან ზონალური ინვესტიორების ამა თუ იმ მომსახურებას.

ადმინისტრაციული მართვის სანიმუშო მაგალითს წარმოადგენს თავისუფალი საექსპორტო ზონა „მასანი“, სამხრეთ კორეაში, რომელიც ხასიათდება მაღალი ეკონომიკური მაჩვენებლებით. ზონა „მასანის“ ადმინისტრაციას ენიჭება შემდეგი ძირითადი ფუნქცია:

1. სხვადასხვა სახის სერვისული მომსახურების ორგანიზაცია;
 2. რეკომენდაციების მიცემა ზონაში განლაგებული საწარმოებისათვის და ნებართვის გაცემა მომსახურე მშენებლობაზე;
 3. საექსპორტო და საიმპორტო ლიცენზიების გაცემა;
- ზონა „მასანის“ ადმინისტრაციის დირექტორი ინიშნება ვაჭრობისა და მრეწველობის მინისტრის

მიერ და ექვემდებარება მას. ფინანსთა სამინისტროს ფუნქციაა უცხოური ინვესტიციების განხორციელებაზე ნებართვის მიცემა და გაუქმება. ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს ფუნქციაა ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციებზე კონტროლი, ნედლეულისა და მასალის მიწოდებაზე შესაბამისი ლიცენზიების გაცემა. მუნიციპალური ხელისუფლების ფუნქციაა სამშენებლო სამუშაოების განხორციელებაზე კონტროლი. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ფუნქციაა უცხოელ მოქალაქეთა და ფირმების მიერ საკუთრების შეძენაზე კონტროლი. ზონაში საწარმოო საქმიანობის მომსახურების მრავალ ფუნქციას საბანკო და სადაზღვევო ოპერაციებზე, ტრანსპორტირებაზე, საწყობებში საქონლის მოთავსებაზე, საქონლის დატვირთვასა და შეფუთვაზე და ა.შ. უზრუნველყოფენ დამოუკიდებელი ფირმები. ზონის ადმინისტრაცია ნებას რთავს ზონის ტერიტორიაზე ამ ფირმების მუშაობას და უზრუნველყოფს მათთვის აუცილებელ პირობებს.

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების მართვის კორპორაციული ფორმის გამოყენებისას ზონის შექმნისა და ფუნქციონირების პროცესის ხელმძღვანელობის ფუნქცია ეკისრება სპეციალურად შექმნილ კორპორაციას, სახელმწიფო ან კერძო აქციონერულ ფირმებს. მართვის მოცემული ფორმა, როგორც სახელმწიფო-ადმინისტრაციული ტიპის ფორმა, საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება საექსპორტო წარმოების და მის მსგავს ზონებში.

თავისუფალი ზონის განვითარების კორპორაციის ფუნქცია, ეს არის თავისუფალი ეკონომიკური ზონის განვითარების დაგეგმვა, ზონის სამეურნეო ინტერესების წარდგენა ქვეყნის შიგნით და საზღვარგარეთ - რეკლამის, ინვესტიციების მოზიდვის ღონისძიებების ჩათვლით და ა.შ. ინფრასტრუქტურის ობიექტების მშენებლობა და ექსპლუატაცია, საწარმოო დაწესებულებისა და ნაკვეთების მოწყობა, იჯარით გადაცემა, შრომითი რესურსების პროფესიონალური მომზადება და მოზიდვა.

მართვის კორპორაციული ფორმის მთავარი თავისებურებაა, ამა თუ იმ ზომით, თავისუფალი ეკონომიკური ზონის შექმნისა და განვითარების თვითდაფინანსების პროცესის უზრუნველყოფა, რაც მეტად მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისათვის. სახელმწიფო კორპორაციები თავიანთ საქმიანობას იწყებენ თავისუფალი ზონის მოწყობისათვის გამოყოფილი სახელმწიფო სუბსიდიების ხარჯზე, მაგრამ თანდათანობით იგი გადაჰყავთ თვითდაფინანსებისა და თვითანაზღაურების პრინციპზე, მიწის ნაკვეთებისა და საწარმოო მოედნების იჯარიდან მიღებული შემოსავლებით, ზონის ინვესტიორებზე სხვადასხვა

სახის მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლებით. ზონის განვითარების კორპორაცია შეიძლება ფლობდეს ზონაში განლაგებული საწარმოების აქციების განსაზღვრულ პროცენტს.

შენონის თავისუფალი ეკონომიკური ზონა

- სახელმწიფო კორპორაციული მართვის სისტემის კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს თავისუფალი საწარმოო ზონა „შენონის“ (ირლანდია) მართვის მაგალითი. ზონას ხელმძღვანელობს სახელმწიფო აეროპორტ „შენონის“ თავისუფალი ზონის განვითარების კომპანია. მთავრობამ შეძლო მოეზიდა ზონაში 100-ზე მეტი ფირმა და კომპანია, რომლებშიც დასაქმებულია 50 თასი კაცი. ამასთან ერთად რიგ ქვეყნებში არსებობს თავისუფალი ზონების მართვის საკმაოდ მაღალმომგებიანი კერძო კომპანიების მაგალითები.

ეს ფორმა გამოიყენება ლათინური ამერიკის ქვეყნებში, კერძოდ, მექსიკაში. თავისუფალი ზონის მართვის ადმინისტრაციული ორგანოებისაგან განსხვავებით, კორპორაციული ტიპის ორგანოები დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ თავიანთ შიგა სტრუქტურას და პერსონალის ანაზღაურებას.

ზონა „შენონის“ განვითარების პირველ ეტაპზე არ შეიმჩნეოდა უცხოელი ინვესტორების მნიშვნელოვანი აქტიურობა. მისი ფუნქციონირების პირველ წლებში წარმოების საშუალებები აქ განალაგა მხოლოდ ორმა უცხოურმა ფირმამ. ამან აიძულა კორპორაცია შეეშუშალებინა უცხოელი ინვესტორების მოძებნისა და მოზიდვის კომპლექსური პროგრამა. მომზადდა და გავრცელდა ზონის შესაძლებლობებზე სარეკლამო ბროშურები და საინფორმაციო მასალები, პრესაში სარეკლამო პუბლიკაციები, გარდა ამისა, რვა ქვეყანაში დაწესდა კორპორაციის მუდმივი წარმომადგენლობა.

ამ ღონისძიებებმა მოიტანა მნიშვნელოვანი შედეგები – ზონაში ინვესტიციების ნაკადი შესამჩნევად გაიზარდა. თავისუფალი ზონა „შენონის“ განვითარების კორპორაციაში საორგანიზაციო გეგმით შეიქმნა სტრატეგიული და ოპერატიული ღონის ხელმძღვანელობის განყოფილება. მართვის უმაღლეს ორგანოს წარმოადგენს დირექტორთა საბჭო. მისი წევრები ინიშნებიან ირლანდიის სამთავრობო ორგანოების მიერ ტრანსპორტისა და ენერგეტიკის სამინისტროების მიერ ფინანსთა სამინისტროსთან შეთანხმებით.

ამიტომ მათი ნაწილი სახელმწიფო ჩინონიკები არიან, ხოლო სხვები კერძო ბიზნესის წარმომადგენლები. დირექტორთა საბჭოს წევრები დამოუკიდებლად ირჩევენ დირექტორთა საბჭოს თავმჯდომარეს. დირექტორთა საბჭო დაკავებულია მხოლოდ მეტად მნიშვნელოვანი, კორპორაციის საქმიანობის „პოლი-

ტიკური“ საკითხებით. მიმდინარე, ოპერატიულ საქმეებზე ხელმძღვანელობა ეკისრება კონტრაქტით დაქირავებულ ხელმძღვანელ-გენერალურ მენეჯერს და მის სამ მოადგილეს.

ადმინისტრაციულ-კორპორაციული მართვა წარმოადგენს თავისუფალი ზონის მართვის ორი ფორმის კომბინაციას. ამისათვის ეწყობა ზონის მართვის გამიჯვნა.

ადმინისტრაციულ-კორპორაციული მართვის პირობებში ადმინისტრაციულ ორგანოს, რომელიც ფინანსდება ცენტრალური და რეგიონული მთავრობის დონეზე, ევალება ზონის განვითარების საერთო სტრატეგიისა და გენერალური გეგმების დამუშავება, ხოლო სამეურნეო ფუნქციის მქონე ორგანოს ზონის განვითარების კორპორაციას ევალება დამუშავებული სტრატეგიისა და გეგმების რეალიზაციის ორგანიზაცია. საერთო კონტროლი განვითარების კორპორაციის საქმიანობაზე აკისრიათ ადმინისტრაციულ ორგანოებს.

ადმინისტრაციულ-კორპორაციული მართვა, როგორც წესი, გამოიყენება შედარებით მსხვილი თავისუფალი ზონების ხელმძღვანელობისათვის. თავისუფალი ზონების მართვის ეს ფორმა უფრო ხშირად გამოიყენება ჩინეთში, სადაც თავისუფალი ეკონომიკური ზონის მართვის უმაღლეს ადმინისტრაციულ ორგანოს წარმოადგენს ჩინეთის სახელმწიფო საბჭოს კანცელარია თავისუფალი ზონების საკითხებზე.

აღნიშნული ორგანო აშუშავებს ზონების განვითარების ძირითად პოლიტიკურ დებულებებს და აკონტროლებს მათ შესრულებას. მას ევალება სხვა უწყებების საერთო ხელმძღვანელობა. თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ადმინისტრაციულ-კორპორაციული მართვის ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს „შენჟენის“ მართვის სისტემა. გუანდუნის პროვინციაში, სადაც მდებარეობს ზონა, აქვე შექმნილია თავისუფალი ზონის მართვის კომიტეტი, რომელიც აშუშავებს განვითარების გეგმებს, იხილავს, ამტკიცებს და არეგისტრირებს საინვესტიციო პროექტებს, არეგულირებს შრომისა და ხელფასის საკითხებს. თავისუფალი ზონა „შენჟენი“ იმყოფება კომიტეტის უშუალო დაქვემდებარებაში. ზონის სამეურნეო საქმიანობის საორგანიზაციო ცენტრს წარმოადგენს განვითარების კომპანია, რომელსაც ევალება კაპიტალური მშენებლობის საერთო ხელმძღვანელობა, ჩინეთისა და საზღვარგარეთის პარტნიორებს შორის მოლაპარაკების კოორდინაცია. კომპანია მჭიდრო კონტაქტშია, პროვინციებისა და ქალაქის ხელისუფლებასთან, გარდა ამისა, ჰყავს წარმომადგენლობები საზღვარგარეთ, რომლებიც ძირითადად მუშაობას წარმართავენ უცხოელი ინვესტორების მოსაზიდად.

ლიტერატურა

SUMMARY

1. გ. გამსახურდია. ჟურნალი „მაკრო-მიკრო ეკონომიკა“. 1998წ №7.
2. „საინვესტიციო გარემო და ინვესტირების თავისებურებები თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში“. ჟურნალი „ეკონომიკა“ (მეცნიერება პარქეტიკა გამოცდილება) _ თბილისი, 2012, №1-2, გვ. 21-25.
3. „თავისუფალი ეკონომიკური ზონების განვითარების ხელშეწყობი მაკროეკონომიკური ფაქტორები“. _ ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა (XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები). - თბილისი 2011, №5(17), გვ.36-39.
4. ანზორ აბრალავა „ეროვნული ეკონომიკა და გლობალიზაცია“ თბილისი, „ინოვაცია“ 2005 წელი.

The paper described the different countries, the establishment of free economic zones in zonal policy management system and corporate governance organizational forms. This is analyzed in terms of the particular organization, Achievement, management-initiated inter-entity concept formation and development of management strategies for generating conditions, incentives and benefits system. World experience shows that the success of the functioning of free economic zones, based on well control systems and strategy development.